

РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГУКИ

Хроніка прожитого й пережитого

Жеплинський Б., Ковальчук Д., Ковальчук М. Кобзарство і ми. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2014. – Т. 1. – 640 с.; Т. 2. – 612 с.

Загальновідомо, що життєві випробування чи то формують сильні, вольові характери, тверду життєву позицію, чи то перетворюють людей у пристосованців, знецінюючи таким чином їхні життя. Б. Жеплинський, львівський інженер-хімік, бандурист, кобзарознавець, громадський діяч, завжди належав до перших, тобто тих, хто ніколи і за жодних обставин не зраджував своїм життєвим принципам та ідеалам. Статті, розвідки, відгуки, листи, спогади, документи і матеріали, які склали оцінювані тут книги, він написав і на схилі літ упорядкував та видав разом зі своєю донькою Дариною Богданівною, внуком Мирославом Мироновичем, також інженерами хіміками-технологами, – найпереконливіше свідчення тому. Їх тематика та проблематика – широка, актуальна й усебічно відображає те, що прожив і пережив Богдан Михайлович, його родина, близькі, друзі, знайомі, що зробили вони для української культури, духовності, моральні, ідейні, громадянські основи того життєвого вибору, тих життєвих принципів та ідеалів, взаємин із кобзарями, бандуристами, вченими, письменниками, журналістами, просто прихильниками українського народного мистецтва. А прожити, пережити та зробити довелося досить-таки багато.

Ось газетні статті, інформації про концерти бандуристів, зустрічі у колгоспах, на підприємствах у 50-х – на початку 70-х років минулого сторіччя. Вони рясніють красномовними заголовками на зразок “Під зорями Кремля”, “У підшефному колгоспі імені Сталіна”, “Працювати, жити по-комуністичному”, “Агітбригади у виборців” і т. п. Ні. Це не данина часу. Упорядники свідомо включили їх до своєї книги. Включили, щоб показати, що насправді творилося “під зорями Кремля”. Зміст і пафос цих публікацій різко дисонує з тогочасною повсякденною дійсністю: виступи студентів-бандуристів зі Львова у зореносній Москві були ретельно продуманими та спланованими. Офіційно вони мали демонструвати “піклування” більшовицької партії про “розквіт” національних культур, про “дружбу” народів у СРСР. Насправді ж – це було підступне нищення національної культури, духовності українців та інших народів совєтської імперії, бо ж після виступів бандуристів у “під зорями Кремля”, зустрічі з колгоспниками підмосковного колгоспу ім. Сталіна самодіяльних митців енкаведисти арештували і без будь-якого слідства та засуду вивезли в Сибір на заслання. Ані газети, ані радіо про цей “розквіт” не повідомляли жодним словом. Тих же, хто залишився на волі, використовували для організації пропаганди комуністичної ідеології, в організації так званого соціалістичного змагання, агітації

під час “найдемократичніших” у світі виборів, що з розвитком та утвердженням національного укладу життя загалом та звичаїв національної духовності зокрема нічого спільного не мало.

Та все-таки і в задушливій атмосфері підсоветської дійсності, як свідчать інші публікації, національно свідомі інтелігенція усіма способами протистояла наступу московської комуністичної орди на українську культуру, чинила опір нищенню нею наших національних духовних цінностей, нашого національного укладу життя. Короткі інформації, світлини, опубліковані в періодичних виданнях Томської області, де, перебуваючи на засланні, львівські бандуристи створили свій ансамбль і не раз давали концерти, брали участь в оглядах художньої самодіяльності, засвідчують не лише любов до мистецтва свого народу, а й незламність духу засланців Н. Сінгалевич, О. Гасюка, М. Табінського, братів Р. та Б. Жеплинських, їх друзів, сформованого цим мистецтвом, цією любов’ю. Саме тут Б. Жеплинський за неймовірно складних обставин продовжує збирати та систематизувати матеріали до енциклопедичного довідника “Українські кобзарі, бандуристи, лірники”, який вдалося завершити і видати у Львові лише у 2011 р. Вдумаймося: понад 60 років копіткої праці в умовах заслання, заборон, переслідувань, боротьби з комуно-московською системою для того, щоб нація не втратила і назавжди зберегла імена тих, хто століттями живив її духовне ество, додавав сил у боротьбі за свободу, волю і незалежність, щоб нині суцї та прийдешні покоління нашого народу шанували їх пам’ять!

Подиву гідна сила духу, вірність своїм морально-етичним принципам, своїм життєвим ідеалам діяльності бандуристів після повернення із заслання на рідну Львівщину. Опубліковані у збірнику статті Р. Мизь “Дзвенять струни Роздолу”, Д. Орестіва “Успіх капели бандуристів “Дністер”, М. Буцко “Перша капела бандуристів Львівської політехніки”, Л. Кіндратович “У “Заспіву” дух незнищений”, інші матеріали – то яскраві сторінки самодіяльного мистецтва бандуристів Львівщини другої половини ХХ ст. І не лише мистецтва, а й справжнього духовного гарту його творців. Сьогодні для більшості з нас це звичайні будні, завтра – це вже історія. Історія незламності Духу, уроки мужності та самопожертви задля безсмертя цього Духу, задля процвітання нації. Справді-бо, на перший погляд немає нічого особливого в тому, що Б. Жеплинський і його друзі організували молодіжні капели бандуристів, які давали концерти для своїх земляків і далеко за межами рідного краю, і за кордоном також. Але то лише на перший погляд. Насправді ж це також був виклик системі, послідовна боротьба з нею, вірність самому собі та своєму народові. Чи не проглядається в цьому спадкоємність етичних звичаїв козацьких кобзарів, кобзарів, знищених і переслідуваних московсько-більшовицькою владою у 20–30-х роках та подальших десятиліттях минулого століття? Проглядається! Та ще й як! У 20–30-х роках, як і козацьких кобзарів, їх знищували фізично, у другій половині того ж ХХ ст. їх послідовників, як знаємо, вивозили в Сибір на заслання, новостворені капели бандуристів підступно, під різними приводами розформовували, а їх організаторів та учасників звільняли з роботи, переводили з однієї посади на іншу, змушували змінювати місця проживання, щоб вони не мали можливості згуртуватися, працювати, удосконалювати свою майстерність, передавати своє мистецтво від покоління в покоління.

Знову звернімося до публікацій збірника. У них розповіді про нелегку долю бандуристів Ю. Сінгалевича Б. та Р. Жеплинських зі Львова, М. Сарми-Соколо-вського із Дніпропетровщини, кобзаря Є. Адамцевича з Ромен, що на Сумщині, тощо. Усі вони знали утисків та переслідувань навіть у 70–80 роки ХХ ст. Так, наприклад, капели бандуристів “Дністер” та “Струмок” у Новому Роздолі, які організували брати Роман і Богдан Жеплинські, припинили своє існування, адже під тиском “недремного ока”, якому в поперек горла стала зростаюча по-

пулярність обох колективів серед населення краю, їх організатори та керівники в пошуках роботи змушені були виїхати з міста. Незважаючи на ці обставини, на новому місці роботи Б. Жеплинський при Палаці культури "Львівсьільмашу" організовує нову капелу бандуристів "Заспів", але й її спіткає не краща від попередніх доля. У розквіті творчих сил і визнання колектив розформовують, однострої та усе знаряддя розпродують. Але Б. Жеплинський, його друзі та однодумці не складають рук, не піддаються гонінням й у відповідь на все те продовжують двобій з системою.

Широко представлена у збірнику серія наукових розвідок з історії кобзарства та бандурного музикування окреслює ще одну грань духовного світу, громадянської позиції Б. Жеплинського, його організаторських здібностей, боротьби за утвердження в повсякденному житті своїх співвітчизників цінностей, вироблених нашим народом упродовж століть. Сам Богдан Михайлович уже в роки незалежності видає "Коротку історію кобзарства в Україні" (2000), книгу оповідей про кобзарів та бандуристів "Кобзарськими стежинами" (2002), три буклети фото-портретів народних співців-музикантів із докладними біографічними довідками, в українській і зарубіжній пресі друкує статі з історії кобзарства та бандурного музикування, бере дієву участь в організації та проведенні наукових конференцій, з'їздів, нарад. Окрім того, він залучає до цієї роботи доньку Дарину, внука Мирослава, друзів, близьких і знайомих. Завдяки цій праці побачив світ перший в історії українського народознавства енциклопедичний довідник "Українські кобзарі, бандуристи, лірники" (2011), книга "Відроджений ляльковий вертеп" (2013), співавторами яких стали Д. Ковальчук та М. Ковальчук. Важливість цих видань для української науки та культури важко переоцінити. Скажімо, в енциклопедичному довіднику про кобзарів, бандуристів і лірників подано понад 4000 імен з усього світу, до біографічних довідок додано фотопортрети, бібліографію та різний довідковий матеріал. Завдяки цьому зі сторінок видання читачі довідуються не лише про забуті чи маловідомі імена в Україні, а й відкривають досі невідоме про бандуристів і побутування мистецтва бандурного музикування у США, Канаді, Англії, Німеччині, Бельгії, Аргентині, Бразилії, Парагваї, Австралії, Японії та інших країнах світу. Разом із тим цей матеріал дає сильний поштовх до подальших наукових досліджень у цій царині духовної культури українського народу, до підготовки та написання новими поколіннями народознавців "Історії світового українського кобзарства та бандурного музикування", яка стане сильним джерелом усвідомлення українцями та зарубіжною громадськістю величчя нашої культури, її визнання та ролі у формуванні духовного світу інших народів.

"Бандура стала символом змагань українського народу за свою незалежність. Для нас бандура має таке значення, як для ірландського народу гарфа" (II, с. 481), – писав у своєму відгуку на енциклопедичний довідник "Українські кобзарі, бандуристи, лірники" у лондонській газеті "Українська думка" бандурист із Великої Британії В. Луців. І то справді так. Нам потрібно все глибше та всебічніше вивчати кобзарське мистецтво як одне з найважливіших джерел формування національної свідомості нині сущих і прийдешніх поколінь українців.

Вище йшлося про те, що книга Б. Жеплинського, Д. Ковальчук та М. Ковальчука здебільшого вперше знайомить читачів із багатьма невідомими досі матеріалами. До них зараховуємо й магістерську роботу Д. Ковальчук "Кобзарство в духовно-релігійній традиції українського народу" (2005). У ній вперше в українському кобзарознавстві в різного роду національних і зарубіжних архівах, приватних зібраннях, Інтернет-виданнях зібрано і введено в науковий обіг унікальні матеріали, висвітлено діяльність священників-бандуристів в українській культурі, ставлення представників церкви до кобзарства. Відтак Д. Ковальчук веде мову про відкритість національно свідомих священників і церкви до світського життя, глибоке усвідом-

лення ними ролі та значення народних співців-музикантів у житті українського народу, а отже й про перспективність дослідження цієї проблеми.

Видання ілюстроване світлинами, до нього додано компакт-диск із розповіддю Б. Жеплинського про кобзарів, що значно поглиблює та конкретизує його зміст.

Усебічний аналіз опублікованих у збірці матеріалів дає можливість докладно ознайомитися не лише зі своєрідною хронікою прожитого та пережитого ініціатором і одним із найактивніших авторів видання, а й з історією формування і становлення кобзарства та бандурного музикування, яке є одним із виявів духовного життя українського суспільства, їх змагань у добу панування комуністичного всевладдя за свободу і незалежність, про які говорив В. Луців. Саме вони, оті змагання, загартували волю, саможертвовність, побратимство, нескореність, почуття морального та громадянського обов'язку перед своїм народом сотень і тисяч кобзарів, бандуристів, шанувальників їх мистецтва, зумовили на всіх материках і континентах розуміння українцями нації як великої Української Сім'ї, як великого та могутнього Українського Роду. Події українських Майданів, захист східних кордонів України від російських окупантів ще раз переконливо це підтверджують.

Олексій ВЕРТІЙ